

Virginija Stukaitė-Laniauskienė: „Tapatybė turi vis daugiau spalvų“

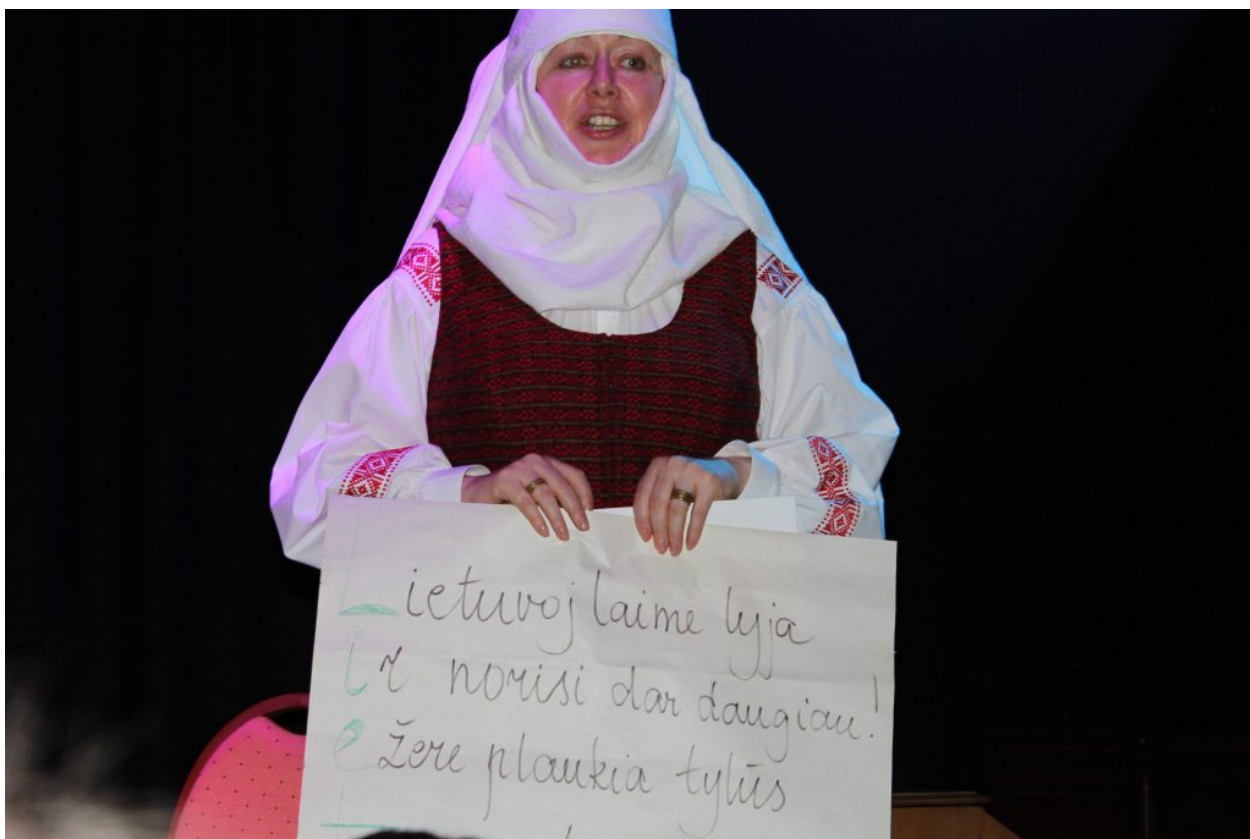
Justina MIKELIŪNAITĖ

Su lituanistinės etnokultūros ir dramos mokyklos „Bitė“ įkūrėja ir vadovė Virginija Stukaitė-Laniauskienė kalbamės apie lietuviškų mokyklų vaidmenį formuojant užsienyje augančių vaikų tautinę tapatybę, besikeičiantį, besiplečiantį tapatybės suvokimą ir bendrystės galią.

„Nesvarbu, kur gyvenau, į lietuvių kalbą visada žiūrėjau šiek tiek romantiškai“, – sako Londone įsikūrusi Virginija Stukaitė-Laniauskienė. Prieš 13 metų pasiryžusi avantiūrai išvykti iš Lietuvos Jungtinėje Karalystėje ji iškart ėmė ieškoti galimybių prisidėti prie lituanistinės veiklos. Porą metų dirbusi vienoje lietuviškoje mokyklėlėje nutarė įkurti savąją. Lituanistinė etnokultūros ir dramos mokykla „Bitė“ kitąmet švęs veiklos dešimtmetį.

„Bitės“ avilys dainomis, mįslėmis, pasakomis, žaidimais ir istorijomis skamba šeštadieniais. Lituanistinė veikla – sritis, kur gali pritaikyti profesines žinias (Virginija Klaipėdos universitete yra baigusi lietuvių kalbą, literatūrą ir etnologiją), patenkinti norą susieti save su tam tikra bendruomene, pasinaudoti galimybe save realizuoti ir dabar jau 14-metę dukrą Saulę auginti lietuviškoje aplinkoje. O savaitės dienomis lietuvi keliauja į ne mažiau įdomų ir prasmingą anglišką darbą, kurį pati vadina teisine poezija. Virginija dirba specialiųjų poreikių informavimo ir tarpininkavimo tarnyboje, kurios siekis – įgalinti specialiųjų poreikių vaikus auginančias šeimas ir jaunuolius kovoti už savo teises. Ji dažnai ne tik teisiniame kelyje lydi šeimas daugybę metų, padėdama suprasti institucijų laiškus, teisės aktus, suformuluoti oficialius kreipimusis, bet ir vyksta į teismo posėdžius, mokyklas ir atkakliai diskutuoja, ką dar galima padaryti, kad

visos teisės būtų užtikrintos.

Renginys, skirtas Kovo 11-ajai paminėti. Asmeninio archyvo nuotr.

Su visa mokinio šeima lituanistė dirba ir šeštadieninėje mokykloje. Tėvai kviečiami dalyvauti pirmoje pamokoje. 15-20 min. skiriama šokiams, dainoms, sveikinimams su gimtadieniais, tad mokyklos renginiuose nelieka žiūrovų. Visi moka šokių, dainelių, žaidimų ir aktyviai dalyvauja šventėse.

Kodėl steigiant lituanistinę mokyklą „Bitė“ pasirinktos etnokultūros ir dramos kryptys? Kokia etnokultūros svarba formuojant užsienyje lietuvių ir mišriose šeimose augančių vaikų lietuvišką tapatybės dalį?

Etnokultūra yra didelė mano meilė nuo pat vaikystės. Kurdama mokyklą supratau, kad natūralu identitetą susieti ne tik su kalba, kad lietuvių kalba pati viena plika neduoda žmogui visko, ką jis galėtų pasiimti. Etnokultūra – stiprioji mūsų pusė.

Esam įpratę galvoti, jog turime kažkaip patraukti vaiką, kad jis būtų lietuvis. Išties, kai vaikas susiduria su tapatybe, atsiranda du jos sluoksniai – vidinis ir išorinis. Išorinę dalį labai stipriai veikia visuomenė, kuri kiekvienoje šalyje puikiai žino, ko iš tavęs tikėtis. Jei eini gatve Anglijoje, iš tavęs tikimasi, kad atsakysi angliškai, savaime tikimasi tam tikrų manierų, požiūrio ir to, kas įprasta tam

sociume. Į kitą šalį atvykę gyventi tėvai ir čia augantys vaikai patiria skirtingusėjimo link tapatybės etapus ir net atsiskyrimą nuo turėtos tapatybės. Būna, žmogus vengia viešai parodyti, kad yra lietuvis. Pavyzdžiui, nekalba su vaiku lietuviškai viešajame transporte ar gatvėje. Vaikas mato, kad išorėje yra vienaip, o šeimoje – kitaip. Atsiranda kažkokia baimė, konfliktas su vidine tapatybe. Kad ir kokioje šalyje gyventum, kokią pilietybę turėtum, niekas iš tavęs neišlups to, kas įdėta į kraują.

Užsienio lituanistinėse mokyklose tapatybės klausimą kelia jau šešiamečiai. Taip, kaip sugeba tokio amžiaus vaikai – plečia ribas, bando suprasti, kiek mokykloje gali kalbėti lietuviškai, kiek angliškai, stebi, kaip elgsis mokytojai, ar vers, kuria kalba atsakys, ar supras juos. Pas mus mokytojai be jokių išlygų kalba lietuviškai, vaikus skatina kartoti ar išmokti naują lietuvišką žodį.

“Bitėje” turime folklorinį ansamblį. Akimirka iš Lietuvos regionų pristatymo renginio 2019 m. Asmeninio archyvo nuotr.

Mūsų mokykla, dalyvaudama vietinės bendruomenės renginiuose pozicionuoja save kaip lietuvišką vientisą segmentą, kuris puikiai dera gyvenamojoje šalyje. Lituanistinėje mokykloje vaikas gali išvelgti labai aiškia ir daug metų nekintamą

poziciją dėl tapatybės. Mokykla tvirtai pristato save kaip lietuvių kalbos, kultūros puoselėtoją ir yra priimama vietinių bendruomenių. Vaikas tą vientisumą mato kaip atramą tapatybei. Pavyzdžiui, rengėme parodą Lietuvos šimtmečiui, vaikai kūrė nuostabias mitologines interpretacijas – tie paveikslai kabėjo vietinėje galerijoje. Vaikams šis viešinimas buvo labai stipri motyvacija. Lituaništas mokyklas matau kaip vietą, kurioje nuolat diskutuojama su vaiku, kas tu esi. Mano nuomone, nebeturime galimybės sakyti, kuo jis turėtų būti.

Be abejonės, norime, kad vaikai išlaikytų šaknis ir būtų lietuviai, bet tapatybė turi vis daugiau spalvų, o į mokyklą atsineštas vidinis konfliktas yra be galo įdomus. Jis kelia iššūkių, bet kartu ir suteikia progų mums mokytis iš vaikų, ieškoti skirtingų variantų, būdų išlaikyti lietuviybę, būdų būti, parodyti ir veikti skirtingose situacijose. Diskusiją gilina ir augančios galimybės išlaikyti daugiau nei vieną pilietybę.

Rytinių pamokų metu dalinamės džiaugsminga nuotaika. Asmeninio archyvo nuotr.

Labai svarbi išvalga apie diskusijos būtinybę, atsakymų į klausimą, kas tu esi, paieškas. Juk augdami mišrioje šeimoje, apsupti dviejų ar daugiau kultūrų, vaikai labai sunkiai galėtų pasirinkti vieną tapatybę. Jie gimsta talpindami savy kelis tautinius sluoksnius.

Man atrodo, tai labai sudėtinga tėvams, kurie patys, augdami Lietuvoje, nesusidūrė su tokia situacija ir nekėlė klausimų dėl tautinės tapatybės. O vaikas susiduria su dviem ar trimis kalbomis, kultūromis ir atitinkamai išsidėsčiusiomis tapatybėmis. Turime leisti pasirinkti, kas jis yra, nes mišrioje šeimoje gimęs vaikas gali jaustis artimesnis vieno iš tėvų tapatybei, o gyventi trečioje šalyje. Svarbu suvokti, kad tai netrukdo ir neatima galimybės puoselėti lietuviškos dalies. Tas vaikas gali jaustis lietuviu lygiai taip pat kaip italu, vokiečiu ar anglu. Turime leisti, tačiau neapleisti: svarbu puoselėti ir auginti supratimą, kaip visi mano aspektai gali manyje derėti. Dažnai tapatybę vertiname pagal išorinius, matomus elementus, pavyzdžiui, pasą. Išties nebegalime taip kategoriškai skirstyti. Tapatybės klausimai atsiranda filosofiniu lygmeniu ir dėl to tema tampa tik dar platesnė ir įdomesnė.

Teigiate, kad mokyti tik lietuvių kalbos nepakanka, siekiant visapusiško lituanistinio ugdymo. Ko ir kaip vaikai mokosi „Bitėje“?

Šeštadieniais renkamės pusdieniui ir mokomės kalbos, istorijos, vyksta muzikos ir dramos užsiėmimai, vyresniesiems – etnokultūros pamoka, turime folklorinį ansamblį. Klasėse iki 15 vaikų, su jais dirba mokytojas, o su mažesniaisiais ir 1–2 asistentai. „Bitėje“ paskutinius kelerius metus mokosi apie 80 vaikų nuo 2,5 metų iki 14-mečių, dirba 13 žmonių komanda.

Stengiamės neformalizuoti mokymo – ieškome patrauklių mokymosi formų ir vietų

Vyresniųjų vaikų grupė nedidelė, bet labai draugiška. Dalis mokinių ateina dėl draugų. Nuostabu, jei lituanistinėje mokykloje jie randa sau bendruomenę. Būtent to ir siekiame. Kai yra bendruomenė, forma įgauna turinį. Vyresnieji labai aktyviai dalyvauja projektuose. Jau šeštus metus kas vasarą vežame vaikus į Lietuvą, susipažįstame su regionais. Šiais metais vyksime į Žemaitiją, piešiame Žemaitiją pašto ženkuose. Vaikai trokšta į Lietuvą, nori bendrų patirčių, dažnai dar nesibaigus vienai išvykai, nežinodami, kur vyksim, jau planuoja kitus metus.

Šiose edukacinėse stovyklose gali dalyvauti vaikai nuo šešerių metų, tokio amžiaus mokinių vyksta 2-3, o iš viso iš „Bitės“ dalyvauja apie 20 vaikų. Mūsų išvykos į Lietuvą išsirutuliojo iki labai didelio projekto, kurį remia Švietimo, mokslo ir sporto ministerija. Lietuvoje susitinka maždaug 100 žmonių iš „Bitės“, Katalonijos, Islandijos, Škotijos, Airijos ir dviejų Lietuvos mokyklų. Dar prieš kelionę su projekto partneriais dalijamės visa medžiaga ir idėjomis. Su regionu pažindinamės visus metus, o rugpjūtį 10 dienų praleidžiame Lietuvoje, keliaujame po tam tikro regiono lankytinas vietas ir susipažįstame vieni su kitais.

Velykų šventė. Tėvų dalyvavimas motyvuoja vaikus. Visi dalyvauja vienoje ar kitoje užduotyje.

Šiomet pasiūlėme vyresniųjų grupei stovykloje pabūti asistentais ir padėti mokytojams dirbti su mažesniais „Bitės“ stovyklautojais. Jie labai džiugiai priėmė šią žinią. Ruošimas lyderystei, nauja atsakomybė kuria reikalingumo jausmą, sustiprina ryšį, norą sugrįžti ir prisidėti prie mokyklos veiklos. Po pandemijos tikimės vyresnius įtraukti ir į pamokas su mažaisiais.

Kokių iššūkių atnešė pandemija ir kas padeda juos įveikti?

Pandemija labai pakoregavo visus mūsų planus. Nuo spalio pamokos vyksta nuotoliniu būdu, mokosi tik kiek daugiau nei trečdalis vaikų. Mažiukai prie ekrano neišsėdės, nėra prasmės versti, ir vyresnieji ne visi nori mokytis virtualiai. Labai laukiame, kada vėl galėsime pasimatyti gyvai. Susitikti pavyko tik gruodį, mažomis grupelėmis miške šventėme Kalėdas.

Mokote vaikus tautosakos, žaidimų. Kas juos labiausiai sudomina?

Labiausiai įtraukia judrieji šokiai ir žaidimai. Per šeimos pamokas šoka ir tėveliai. Savo dalyvavimu jie parodo, kad tai svarbu. Kai kurie mažiukai, dar nerišliai kalbantys mūsų mokinukai angliškuose darželiuose išmokė vaikus šokti „Šiaudų batai, šakaliniai padai“. Vyresniųjų mėgstami šokiai - „Kiaulė grikiuos“ ir „Grandskveras“.

Kai pats užsidegi tuo, ką darai, liepsnelė atsiranda ir vaikų, ir tėvų akyse, nereikia aiškinti, kad tai svarbu. Niekam nekyla klausimų dėl tradicija tapusio mūsų Advento labirinto ar simbolinės Kūčių vakarienės, kai kiekvienas atsineša pasirinktą gaminti patiekalą, mokomės ir mename mįsles. Susirinkti tokiomis progomis jau tapo natūralu, o iš susitikimų kiekvienas pasiima tai, ko jam reikia.

Sunku pasakyti, kas labiausiai uždega – pirmas šokis, sušoktas „Bitėje“, ar tradicijų perkėlimas į gamtą, buvimo kartu smagumas. Visas kalendorines šventes – Velykas, Rasų šventę, Užgavėnės švenčiame gamtoje. Deginame tėvų gamintą morę, dažome ir ridename margučius, šokame, dainuojame. Per šventes prisijungia ir buvę mokytojai, mokiniai. Net jei dėl susiklosčiusių aplinkybių neturi galimybės lankyti pamokų, jie grįžta į renginius, išlaikomas gražus bendruomenės ryšys.

Ko gero, aktyviose veiklose gimstanti bendra energija ir yra veiksmingiausias mokymo proceso postūmis. Bet ar visos šeimos ateina labai patriotiškai nusiteikusios? Su kokiais iššūkiais susiduriate motyvuodami vaikus ir tėvelius tęsti pamokas ir už mokyklos ribų?

Darbas su tėvais yra neatsiejama mūsų veiklos dalis. Tai, jog tėvai atveda vaikus į lituanistinę mokyklą, motyvuoja dirbti ir rodo tėvų norą, kad vaikas išlaikytų lietuviškas šaknis. Daugeliui svarbu, ne kad vaikas tobulai kalbėtų, o kad susikalbėtų su seneliais, jaustųsi lietuviu.

Rasų šventė

Norime, kad kiekvienas kalbėtų kuo geriau, bet reikia suprasti, jog tėvai irgi pavargsta, ne visada turi laiko. Svarbu suteikti tėvams galimybę ugdyti vaikus, nusiųsti medžiagą, paprašyti, bet negalime kontroliuoti, kas vyksta už mokyklos ribų. Jei šeštadienį tėvai anksti keliasi ir atveža vaiką į mokyklą, jei randa laiko paskaityti su vaiku, jei ateina į šventes ir nestovi nuošaly, dalyvauja – jau labai daug. Labai suprantamas tėvų noras, palikus vaiką mokykloje išgerti kavos, pabendrauti, atsipalaiduoti, kol mes mokome vaikus. Tai irgi kuria bendruomenę – tėvų bendruomenę! Tėvai tikisi, kad vaikai taip pat siekia mokytis lietuvių kalbos, istorijos. O atsitiktinai į tėvų susirinkimą įbėgusi mokinukė į klausimą apie lūkesčius, kuriuos sieja su mokykla, atsakė kiek kitaip: mokykloje ji nori susitikti su draugais, paplepėti. Mokytojai atsiduria per vidurį tarp tėvų ir vaikų norų, tad tarpusavio supratimas ir palaikymas yra labai svarbus.

Sėkmingam lituanistinio švietimo vystymuisi svarbus ir išorinis palaikymas, bendradarbiavimas su institucijomis Lietuvoje bei kolegomis. Aktyviai dalyvaujate įvairiuose lituanistinių mokyklų vadovams, mokytojams skirtuose mokymuose, renginiuose. Kaip įvardintumėte pagrindinę tokių renginių naudą?

Lenkiu galvą prieš Švietimo, mokslo ir sporto ministeriją, Užsienio lietuvių skyrių. Tai, ką jis daro, yra neįkainojama. Dažnai svarbiausia ne seminaro ar kursų tema,

aptariamąs problemas, o tiesiog pamatyti vieniems kitus. Vadovui būtina išlaikyti motyvaciją, išsikrauti savo elementą, kad galėtų įkvėpti komandą. Net ir virtualūs susitikimai, nors neatstoja gyvų renginių, suteikia galimybę dalintis, mokytis ir pajauti, kad esi ne vienas. Svarbi ir materialinė pagalba iš ministerijos – edukacijų, projektų finansavimas bei mokymo priemonės (žaidimai, knygos, vadovėliai). Kai jauti, kad kas nors yra už tavo nugaros, galvoja apie tave, vidinė baterija tampa truputį pilnesnė ir padaugėja motyvacijos toliau dirbti.

Taigi noras susitikti, paplepėti ne mažiau už mokymų turinį svarbus ir vaikams mokykloje, ir įvairiuose seminaruose dalyvaujantiems vadovams, mokytojams. Ar tas bendrystės siekis ir įkvėpė pratęsti bendravimą su kolegomis iš kitų šalių lituanistinių mokyklų pasibaigus švietimo projektui „Lyderių laikas“? Kaip vystėsi ši iniciatyva toliau?

Bendradarbiavimo tinklas susikūrė labai netikėtai. Prasidėjus pandemijai, dėl nežinomybės, veiklos apribojimų pačiai ėmė stigti motyvacijos ir nutariau kreiptis į kolegas. Pirmiausia pasikalbėti, pasidalinti patirtimi ir idėjomis pakviečiau JK kolegas. Tačiau dar prieš mums pasimatant, virtualiame „Lyderių laiko“ susitikime viena kolegė pasiūlė prijungti ir kolegas iš kitų šalių. Kadangi jau buvau pradėjusi įgyvendinti šią mintį ir mėgstu organizuoti, netyčia tapau susitikimų koordinatore.

Iš pirmojo neformalaus virtualaus susibūrimo ir diskusijos iniciatyva virto kasmėnesiniais susitikimais. Mes siekiame, kad susitikimus rotacijos principu rengtų skirtingos šalys ir galėtume daugiau sužinoti apie problemas skirtinguose kraštuose, mokyklose, bendruomenėse. Jau susitikome tris kartus. Aptarti specialieji poreikiai, naujos virtualios platformos, psichologiniai darbo komandoje niuansai. Susitikimai trunka daugiau nei dvi valandas, vyksta rimtos diskusijos, temas pristato specialiai pasirengę pranešėjai. Kaskart susirenka apie 50-60 dalyvių.

Kai kurios mažesnės, jaunos bendruomenės nori, bet baiminasi steigti lituanistines mokyklas, dvejoja, ar susirinks pakankamai vaikų, ar pavyks išsilaikyti, sudominti skirtingo amžiaus vaikus. Ką patartumėte, nuo ko pradėti?

Pirmas žingsnis – atsisakyti visų dvejonų. Jei yra kelios šeimos, sakančios, kad norisi mokyklos, turbūt bendruomenėje atsiras ir kas galėtų to imtis. Nebūtina

iškart siekti ypatingų rezultatų ir profesionalaus lygmens ar oficialaus statuso. Galima pasibandyti, paieškoti galimybės gauti nemokamas patalpas ar tiesiog rinktis kieno nors namuose. Laikui bėgant išaiškės, ar toks lietuviškas susibūrimas išaugs į mokyklą, gal įgaus naujas formas arba liks jaukiu naminiu klubu. Tai irgi neblogas variantas.

Lituanistinės mokyklos vertė nenusakoma pasiekimais, rezultatais. Jei vaikai, šeimos nori ateiti ir ateina, tai savaime yra didžiulė vertybė. Nesvarbu, ar vyksta pamokos ir laikomi egzaminai, ar grupė vaikų skaito lietuviškas knygas ir dalinasi išpūdžiais, ar susitinka švęsti Kūčių, Kalėdų, Velykų – tokie susitikimai nepaprastai vertingi žmogui, tapatybei ir tapatybės diskusijai. Skatinčiau nebijoti burtis ir nebūtinai į labai oficialų segmentą. Jei keletą mėnesių susirinks bent 10 vaikų, užsiregistravus Švietimo, mokslo ir sporto ministerijos puslapyje ir pranešus apie savo egzistavimą galima sulaukti pagalbos, gauti priemonių. Pavyzdžiui, neseniai išleista spalvinimo knygelė lietuviškai ir angliškai apie Lietuvą ir Lietuvos istoriją, jų nauja mokykla ar būrelis gali gauti dovanų. Nebūtina įkuriant apgalvoti visus tolesnius veiksmus. Jei jau yra žemė, į kurią norisi sodinti medį, šakelės gali išaugti pačiose netikėčiausiose, nuostabiausiose vietose ir žiedų tikrai bus. Linkiu sodinti tokių lietuviybės medžių kuo daugiau.

Projektas „Pasaulio lietuviai ir Lietuva“

www.pasauliolietuvis.lt

